

Rozvojová spolupráce – téma ve výuce geografie

Príspevek prináša základní vhlad do problematiky rozvojové spolupráce a nabízí odpovědi na otázky, proč o rozvojové spolupráci učít, ve kterých předmětech a kde může učitel najít inspiraci pro výuku tohoto komplexního tématu. Inspiraci může být ukázka devadesátiminutové lekce, v níž žáci zjišťují souvislosti mezi válkou ve Vietnamu a rozvojovými projekty realizovanými českými aktéry v této zemi. V Materiálech na webu Geografických rozhledů jsou k dispozici přílohy, využitelné webové stránky a další zdroje.

Rozvojová spolupráce je „ve svém širším pojetí vnější zásah do rozvojových zemí za účelem pozitivní změny“. (Dušková 2011, s. 206) Od humanitární pomoci se liší především tím, že je to dlouhodobá pomoc vedená za účelem zlepšení životních podmínek lidí. Poskytují ji bohaté státy státům chudým. „Rozvojová spolupráce je synonymem pro rozvojovou pomoc. V kontextu rozvojových aktivit je tento pojem používán od 90. let 20. století pro zdůraznění principu spolupráce mezi dárcovskými a přijímajícími zeměmi. Rozvojová spolupráce může být financovaná z příspěvků států, mezinárodních organizací, jednotlivců, firem nebo z jiných zdrojů (například loterie).“ (Abečda rozvoje 2014)

Proč zařadit téma

Rozvojová spolupráce do výuky?

„Česká republika se po vstupu do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a do Evropské unie stala dárcovskou zemí a zavázala se k pomoci rozvojovým zemím a ke globálnímu snižování chudoby. Tomuto závazku může dostát pouze za předpokladu, že bude mít podporu české společnosti.“ (Ministerstvo zahraničních věcí 2011, s. 4)

Češi se o rozvojovou spolupráci zajímají, ale nevyhledávají si další informace. Průzkum o vnímání rozvojové spolupráce, který si nechala na konci roku 2013 zpracovat platforma FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci, uvádí, že „Češi jsou spíše pasivním příjemcem informací o tom, jak Česko pomáhá – informace je zajímají a vnímají je, ale sami je aktivně nevyhledávají. Je tedy zapotřebí, aby stát i další subjekty zlepšily poskytování informací. Naprostá většina lidí chce, aby se žáci a studenti na školách učili o globální odpovědnosti. Pro české státní instituce je to zásadní podnět, aby nejen financovaly a podporovaly zapojení Česka do zahraniční rozvojové spolupráce, ale věnovaly podporu i osvětě a vzdělávání české veřejnosti o globálních souvislostech a roli jednotlivce i společnosti směrem k udržitelnému rozvoji.“ (Miléřová 2014, s. 10)

Rok 2015 byl Evropským parlamentem vyhlášen Evropským rokem rozvoje. Je „jedinečnou příležitostí k rozsáhlé veřejné rozpravě a smysluplné občanské angažovanosti za vizi Evropy v globálním rozvoji, v rámci Evropy i pro ostatní kontinenty, se

„Globální rozvojové vzdělávání je celoživotní vzdělávací proces, který přispívá k pochopení rozdílů a podobností mezi životy lidí v rozvojových a rozvinutých zemích a usnadňuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které je ovlivňují. Rozvíjí dovednosti a podporuje vytváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů. Globální rozvojové vzdělávání směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život.“

Národní strategie GRV byla v roce 2011 schválena Ministerstvem zahraničních věcí ČR spolu s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR na základě doporučení vzdělávacích organizací. Strategie je rozdělena do dvou částí, v části analytické definuje východiska globálního rozvojového vzdělávání, v části strategické nastiňuje opatření pro dobu následujících pěti let.

(www.mzv.cz/file/612334/Narodni_strategie_globalniho_rozvojoveho_vzdelavani_pro_obdobi_2011-2015.pdf)

souvisejícími aspekty lidských práv, environmentální udržitelnosti a sociální soudržnosti.“ (Evropská unie 2014). Rok 2015 je rokem, v němž mají být splněny Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals – MDGs), a zároveň rokem, během kterého by mělo proběhnout zhodnocení dosažených výsledků a přijetí nové strategie či přístupu pro příští desetiletí (Evropská unie 2014).

Výše zmíněné argumenty jsou pouze příklady, jež by mohly být důvodem, proč zařadit téma rozvojové spolupráce do výuky nejen na středních, ale i na základních školách.

Kam lze zařadit výuku tématu Rozvojová spolupráce?

Téma Rozvojová spolupráce lze zařadit do výuky zeměpisu/geografie. Je to téma, kterému je možné se věnovat při výuce kteréhokoliv makroregionu, v rámci ekonomické geografie apod. Zároveň je rozvojová spolupráce přímo součástí průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, je vhodné ji tedy zařadit i do dalších předmětů. Kromě zeměpisu se nabízí společenskovední základ či dějepis. V neposlední řadě je rozvojová spolupráce spolu s humanitární pomocí jedním ze čtyř hlavních témat Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015 (NSGRV, viz rámeček).

Tématy globálního rozvojového vzdělávání (GRV) jsou vedle humanitární pomoci a rozvojové spolupráce globalizace, lidská práva a globální problémy. Všechna tato témata jsou součástí rámcových vzdělávacích programů a učitelé by je měli zařazovat do výuky. Podle výzkumu Postoje

a potřeby učitelů ve vztahu ke globálnímu rozvojovému vzdělávání (Hrubeš, Protivínský, Čáp 2014, s. 8) učitelé uvádějí, že „se ve výuce věnují prvním třem oblastem – globalizaci, lidským právům a globálním problémům téměř bez rozdílu. Humanitární pomoci a rozvojové spolupráci se ve výuce věnuje minimum pozornosti. Učitelé však u této oblasti uvádějí, že se v ní angažují v rámci zapojení škol do různých projektů, např. Adopce na dálku.“ (Hrubeš, Protivínský, Čáp 2014, s. 8).

Příkladem konkrétní pomoci učitelům pro výuku mohou být webové stránky www.globalnirozvojovevzdelavani.cz, které jsou společnou iniciativou českých vzdělávacích neziskových organizací věnujících se globálnímu rozvojovému vzdělávání. Webové stránky jsou rozděleny do sedmi sekcí. První sekce seznamuje učitele s tím, co je globální rozvojové vzdělávání. Ve druhé části jsou představeny organizace, které v GRV působí a mohou učitelům nabídnout pomoc, např. metodické materiály (přehled v třetí sekci) či semináře (nabídka v kalendáři akcí – 5. část). Čtvrtá část, která se jmenuje Týden GRV, nabízí školám konkrétní zapojení do akcí Týdne globálního vzdělávání. Předposlední sekce přináší příklady dobré praxe a doporučení od neziskovek. Poslední sekci jsou kontakty.

Dalšími webovými stránkami, které nabízejí učitelům informace o rozvojové problematice, jsou webové stránky analytického centra Glopolis (www.glopolis.org), informační sekce Člověka v tísni (www.rozvojovka.cz) apod.

Vhodnými ukázkami pro evokaci může být nón (klobouk), ukázka písma a bankovek, fotografie – obchod, práce, oblečení apod. Foto: L. Pánková

Válka a život po ní – ukázka zpracování tématu

Zařazení do kurikula:

Vzdělávací obor (ZŠ):

zeměpis – společenské a hospodářské prostředí – regionální společenské, politické a hospodářské útvary

dějepis – rozdělený a integrující se svět – studená válka, rozdělení světa do vojenských bloků reprezentovaných supervelmocemi; politické, hospodářské, sociální a ideologické soupeření

chemie – chemie a společnost – detergenty a pesticidy, insekticidy

přírodopis – základy ekologie – ochrana přírody a životního prostředí

Vzdělávací obor (SŠ):

geografie – regiony – makroregiony

dějepis – moderní doba II – soudobé dějiny – životní podmínky na obou stranách „železné opony“

chemie – organická chemie – léčiva, pesticidy, barviva a detergenty

Průřezové téma (ZŠ):

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – objevujeme Evropu a svět

Environmentální výchova – vztah člověka k prostředí

Průřezové téma (SŠ):

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – globální problémy, jejich příčiny a důsledky, humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce

Environmentální výchova – člověk a životní prostředí

Vzdělávací cíle:

- žák vlastními slovy vyjádří, jaký vliv měla válka ve Vietnamu na život obyvatel a na životní prostředí,

- žák vyjmenuje rozdíly mezi rozvojovou spoluprací a humanitární pomocí a uvede příklady obou druhů pomoci,
- žáci prostřednictvím reportáže (scénky) představí konkrétní příklad projektu rozvojové spolupráce Česka a Vietnamu.

Postup

Evokace (15 minut)

Ukážeme žákům několik předmětů týkajících se tématu hodiny – vlajku (příloha 1), balení rýže, hůlky, fotografie. Zeptáme se jich, co se jim vybaví, když se řekne Vietnam. Jejich odpovědi zapíšeme na tabuli.

Uvědomění (60 minut)

– Sdělíme žákům základní informace o válce ve Vietnamu, např. formou výkladu, nebo podle časových možností rozdáme žákům do skupin části textu

a každá skupina stručně seznámí celou třídu s obsahem své části (využijeme rozšiřující informace pro učitele a přílohu 2 na webu Geografických rozhledů)

- Dvojcím žáků rozdáme text o defoliantech (viz příloha 3). Po přečtení odpovědi na otázky: Jaký máte z textu pocit? Překvapilo vás něco?
- Co potřebuje země bezprostředně po válce? Co potřebuje i mnoho let po skončení války?
- Hovoříme společně o rozdílech mezi humanitární pomocí a rozvojovou spoluprací a necháme žáky vymýšlet konkrétní příklady obou způsobů pomoci (podklady viz příloha 4).
- Rozdílů zapíšeme na tabuli:
  - humanitární pomoc*: krátkodobá, pro všechny státy v případě humanitární katastrofy (přírodní nebo zapříčiněné lidmi), uspokojují se základní lidské potřeby
  - rozvojová spolupráce*: dlouhodobá pomoc určená pro rozvojové/chudé země, řeší rozvoj společnosti/komunity (např. stavba škol, nemocnic, hloubení studní)
- Myslíte si, že Česko nyní ve Vietnamu pomáhá? Existují nějaké rozvojové projekty?
- Rozdělíme žáky do pěti skupin „novinářů“. Každá skupina dostane určitý text (příloha 5) a jejím úkolem je vytvořit reportáž (scénku) podle informací v textu. První reportáž přehrává skupina popisující výchozí stav.

Reflexe (15 minut)

Na závěr shrneme s žáky formou diskuse: Co jste se dozvěděli nového? Co vás překvapilo? Jaké propojení je mezi Českem a Vietnamem? Co se vám teď vybaví, když se řekne Vietnam? (Vrátíme se k pojmům zapisovaným na tabuli během evokace.)

S událostmi války ve Vietnamu seznamuje Muzeum pozůstatků války v Ho Či Minově Městě. Foto: L. Pánková

GEOGRAFIE A ŠKOLA

Metodické poznámky:

- Informace z „novinářské práce“ lze také zpracovat formou powerpointové prezentace nebo žáci mohou natáčet videa.
- Pro seznámení žáků s tématem je možné vyhledat na internetu video, např. <http://www.stream.cz/slavnedny/789053-27-leden-den-kdy-byla-podepsana-mirova-dohoda-o-vietnamske-valce>
- Pro hlubší pochopení tématu a uvědomění si skutečnosti, že Česko pomáhá, lze zadat jako samostatnou práci v hodině či domácí úkol: vyhledat na internetu příklady dalších

rozvojových projektů, na kterých ČR spolupracuje, případně vyhledat země, kde své projekty realizuje (viz rámeček Válka ve Vietnamu a zdroje uložené v Materiálech na webu Geografických rozhledů). Lekci lze využít i pro tematický den.

Přílohy uložené v Materiálech na webu Geografických rozhledů

- A Příloha 1 – Vlajka Vietnamu, Příloha 2 – Co jsou defolianty? Příloha 3 – Informace o válce ve Vietnamu, Příloha 4 – Definice humanitární pomoci a rozvojo-

vé spolupráce, Příloha 5 – Výchozí stav, projekty č. 1–4

- B Rozšiřující informace pro učitele: Válka ve Vietnamu, Zahraniční rozvojová spolupráce, Vietnam a česká zahraniční rozvojová spolupráce.

Lenka Pánková, ARPOK, o. p. s.

lenka.pankova@arpok.cz

ARPOK – nezisková organizace zaměřená na globální rozvojové vzdělávání.

www.arpok.cz

Cooperation in Development: Topic for Geographical Instruction. Lesson plan for older primary school or younger secondary school students. The lesson invites students to discover connections between the Vietnam War and development projects, later carried out by Czech organizations in Vietnam. During the first part of the lesson, students discuss what comes to their mind when someone says Vietnam. Next, students learn about the Vietnam War, specifically about Agent Orange and the effects of its use. The students then report on what they have learned about specific Czech development assistance projects that are being realized in Vietnam. In conclusion, they reflect on their newly acquired information and discuss connections between Czechia and Vietnam.

LITERATURA A ZDROJE DAT:

- DUSKOVÁ, L., a kol. (2011): Encyklopedie rozvojových studií. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 422 s.
- HRUBEŠ, M., PROTIVÍNSKÝ, T., ČÁP, P. (2014): Postoje a potřeby učitelů ve vztahu ke globálnímu rozvojovému vzdělávání. Masarykova univerzita, Brno, 36 s.
- MALINOVÁ, J., NOVÁČKOVÁ, H., PÁNKOVÁ, L., TILLOVÁ, K., VRBOVÁ, P. (2014): Enviglobe: Příručka pro začleňování globálně environmentálních témat do výuky. Sluňákov, Olomouc. 90 s.

MILÉŘOVÁ, J. (2014): Češi chtějí pomáhat lidem v nejhudších zemích, http://www.rozvojovka.cz/download/docs/234_bulletin-cesko-pomaha-4-2014.pdf (13. 11. 2014)

Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015 www.mzv.cz/file/612334/Narodni_strategie_globalniho_rozvojoveho_vzdelavani_pro_obdobi_2011_2015.pdf (13. 11. 2014)

Seznam zdrojů použitých v lekci je uložen v Materiálech na webu Geografických rozhledů

Vltavské ostrovy v Praze

**D. Fialová, M. Steyerová,
E. Semotanová**

Česká geografická společnost,
Praha 2015

Vltavské ostrovy na území hlavního města patří mezi veřejné prostory dotvářející významně obraz Prahy. Aby bylo možné kvalifikovaně rozhodovat o jejich budoucnosti, je nutné znát jejich minulost i současnost. Kniha přináší formou výstižných textů historické informace o existujících i zaniklých vltavských ostrovech na území Prahy. U existujících ostrovů je dokumentován i jejich současný stav doplněný názory veřejnosti, která tato místa navštěvuje, a aktérů, kteří na ostrovech působí. Je využita bohatá grafická dokumentace – ukázky rytin, zachycujících ostrovy v polovině 19. století, výřezy ze starých map Prahy a fotografie z let 2010–2014. Grafické prvky jsou doplněny poznámkami (v češtině a angličtině). Kniha rozšiřuje informace z výstavy Vltavské ostrovy v Praze, kterou je možné jako celek zapůjčit v Geografické knihovně PFF UK v Praze.

Knihu (24 x 28 cm v měkké vazbě, křídový papír, 112 stran) lze zakoupit prostřednictvím sekretariátu ČGS (cena 200,- Kč), či e-shopu Přírodovědecké fakulty UK v Praze.

